

Būsimų užsienio kalbų mokytojų dorinė nuostata: kognityvinis-prasminis lygmuo

Roma Kriauciūnienė

Klaipėdos universiteto doktorantė

S. Neries g. 5, Klaipėda

Tel. (8 46) 39 86 34

Vilniaus universiteto Užsienio kalbų instituto lektorė

Universiteto g. 5, LT-01513 Vilnius

Tel. (8 5) 268 72 68

El. paštas: roma.kriauciuniene@uki.vu.lt

Straipsnyje pristatomi užsienio (anglų, vokiečių, prancūzų) kalbų studijoms atsidėjusių studentų dorinių nuostatų empirinio kognityvinio-prasminio lygmens tyrimo rezultatai. Remiantis konkrečiais šio tyrimo duomenimis, aptariamas užsienio kalbų studentų dorovinių vertybių, sudarančių kognityvinio-prasminio dorinės nuostatos komponento turinį, svarbumo pripažinimas. Straipsnyje taip pat apžvelgiamas dorovinių vertybių, tiriamųjų laikomų svarbiomis būsimiems užsienio kalbų mokytojams, įprasminimas. Nors tyrimas atskleidė pakankamai aukštą užsienio kalbų studentų dorovinių vertybių svarbumo pripažinimą, tačiau parodė nelabai gilų šių vertybių asmeninės ir socialinės prasmės suvokimą.

Pagrindiniai žodžiai: kognityvinis-prasminis komponentas, dorinė nuostata, dorovinės vertybės, dorovinių vertybių svarbumo pripažinimas bei įprasminimas.

Įvadas

Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje, mokytojų rengimas buvo ir tebėra nuolatinių diskusijų objektas. Tai lemia vis labiau spartėjantis mokslo, technikos progresas, socialinių ir politinių santykių, vertybių kaita, kelianti naujus reikalavimus rengiant mokytojus. T. H. McLaughlin nuomone, „švietimas ir mokymo veikla yra grindžiami vertybėmis, kurios yra neatsiejama mokytojų ir edukologų atsakomybės dalis“ (1997, p. 15). LR Valstybinėse švietimo strateginėse nuostatose 2003–2012

(2003) metams konstatuojama, jog Lietuvos švietimas yra grindžiamas tokiais pagrindinėmis tautos, Europos ir pasaulio kultūros vertybėmis: asmens nelygstama vertė ir orumas, artimo meilė, prigimtine žmonių lygybė, žmogaus laisvės ir teisės, tolerancija, demokratinės visuomenės santykiai. LR švietimo ministerijos Užsienio kalbų mokymo strategijoje (2005) pabrėžiama, jog mokyklos reformos turinys iškėlė užsienio kalbų mokymosi ir mokėjimo svarbą siekiant asmenybės brandos bei pažinti kitas kultūras dalijantis informacija bei sociokultūrinėmis vertybėmis su kitais

žmonėmis, šitaip brandinant santykių su pačiu savimi, kita tauta ir jos kultūra.

Dauguma lietuvių bei užsienio autorių nurodo, kad vertybės yra ugdymo pamatas, kad nėra švietimo be vertybių, kad mokytojas yra svarbiausias vertybių tarpininkas (Aramavičiūtė, 2005; Bitinas, 2000, 2004; Martišauskienė, 2004; McLaughlin, 1997; Lauter, 2000; Lickona, 1991; Heenan, 1996; Hoff-Sommers, 2000; Gleeson, 2004), kad mokinių ugdymą mokykloje traktuoti tik dalykinio dėstymo aspektu yra per daug siaura (Vasiliauskas, 2005; Smith, Montgomery, 1997), nes galutinis mokymo tikslas yra ne akademinio dalyko turinys, o kaip jis yra panaudojamas asmenybei ugdyti ir kokią prasmę jis turi mokiniui. Ugdymas be vertybių, kaip taikliai ir vaizdingai nurodo E. Martišauskienė (2007, p. 136), tampa „imitacija, dresūra, kuri gali laiduoti aukštą žinių ir gebėjimų lygį, tačiau asmenybiniai pokyčiai lieka atsitiktinėje plotmėje.“

Europos Tarybos Europos modernių kalbų centro (angl. European Centre for Modern Languages) atlikti tyrimai taip pat nurodo, jog užsienio kalbų mokytojai yra atsakingi už pagrindinių žmogaus teisių bei pilietiškumo vertybių perteikimą (Fenner, Newby, 2006). Manoma, kad užsienio kalbų mokymas negali apsiriboti vien tik ugdytinių kalbinių kompetencijų plėtoje, bet ir turi skatinti skirtingų kultūrų buvimo toje pačioje visuomenėje suvokimą, kuris grindžiamas pakantumu, pagarbos, jautrumo vertybėmis. Anglų kalbos, kaip tarptautinės, mokymas reiškia padėti formuoti einančių mokslus vertybines nuostatas, sujungiančias internacionalinę, nacionalinę ir asmenines dimensijas bei padedančias

suvokti ir gerbti lingvistinę ir kultūrinę įvairovę. Tad užsienio kalbų mokytojams suteikiama milžiniška atsakomybė – ugdyti jaunimo gebėjimą pripažinti vertybes, kad jos taptų jų, kartu ir visos visuomenės gyvenimo norma (Popovici, 2006).

Mokslinės literatūros analizė parodė, kad glaudų vertybių ir nuostatų ryšį pripažįsta ir Lietuvos tyrėjai (Aramavičiūtė, 2005, Bitinas, 2000; Jovaiša, 2007; Martišauskienė, 2004; Tamulaitienė, 1984). Atkreipiamas dėmesys į tai, jog ypač svarbu, kokio svarbumo asmens vertybių sistemoje yra dorovinės vertybės, dvasiškai taurinančios žmogų bei lemiančios dorinių nuostatų pobūdį, kurios savo ruožtu sudaro žmogiškų santykių pagrindą.

Vienas iš pirmųjų nuostatos fenomeną psichologiniu ir edukologiniu aspektais Lietuvoje yra tyrinėjęs L. Jovaiša (2001). Remdamasis D. Uznadzės ir jo mokyklos atstovų (Norakidzės, Chačapuridzės ir kt.) sukurta teorija, L. Jovaiša apibrėžia nuostatą kaip asmenybės pamatą, kuris lemia jausmus, siekimus, mintis, vaizduotės kūrinius, suvokimus ir kitus sąmonės procesus. Edukologas B. Bitinas (2000, 2004) aptaria fiksuotas nuostatas, būdingas ankstyvojoje vaikystėje, socialines nuostatas – vaiko ir jaunesniojo paauglio amžiui ir išsąmonintas nuostatas, kurias laiko įsitikinimais. Verta pažymėti, jog doriniai įsitikinimai vadinami nuostatų aktualizacijos reiškiniu, o žinios apie tinkamą elgesį vertinamos kaip šios aktualizacijos veiksnys.

Antra vertus, Lietuvos edukologai (Aramavičiūtė, 1985, Bitinas, 2000; Jovaiša, 2007; Tamulaitienė, 1980, 1984) nuostatą traktuoja kaip labai svarbų struktūrinį

asmenybės pozicijos elementą. Pozicija, kaip pažymi L. Jovaiša (2007, p. 226), „yra asmens požiūrių ir nuostatų sistema, lemianti veiklos bei elgesio pastovų turinį ir būdą kurio nors objekto atžvilgiu“. Nagrinėdama asmenybės dorovinės pozicijos formavimą, V. Aramavičiūtė (1985) taip pat pabrėžia, jog nuostatos atlieka labai svarbų vaidmenį šiame procese. Nuostatos esmę, tyrėjos nuomone, atspindi vidinė sąmonės parengtis atitinkamai veiklai, o asmens realus veiksmas, elgesys yra išorinė nuostatos išraiška.

Užsienio autorių moksliniuose darbuose dorines nuostatas daugiau linkstama tirti moralinių sprendimų bei moralinės kompetencijos kontekste. Konstatuojama, kad edukologiniu požiūriu svarbu nustatyti ne tik tą faktą, ar asmenybė turi moralinę nuostatą, bet daug svarbiau, ar ji pripažįsta moralės normas ir sprendžia problemas, priima sprendimus bei orientuoja savo elgesį pagal jas, t. y. ar asmenybė pasirengusi dorai elgtis. Moralės požiūriu geru elgesiu laikomas elgesys, pagrįstas dorine nuostata bei dorovinėmis vertybėmis, t. y. polinkiu principingai moraliai mąstyti (Lind, 2004). Tad užsienio autorių tyrimuose daugiau dėmesio skiriama moraliniam sprendimui arba, kaip pasakytų B. Bitinas (2004, p. 69), empirinės dorinės nuostatos raiškai. Taip pat teigiama, jog vertybės turi tiesioginį poveikį asmens moralinio sprendimo lygmeniui ir pagal vertybes galima nuspėti asmens nuostatas, vertinimus, apsisprendimą, išipareigojimus. Šalia užsienio šalių mokslininkai tiria mokymo aplinkos įtaką studentų moralinių sprendimų ir moralinio diskurso kompetencijai, orientuodamiesi į įvairius (mikro- ir makro- aplinkos) ly-

gmenis bei institucijų tipus (mokyklas, koledžus, universitetus, darbo vietas). Pagrindinės tyrimų hipotezės grindžiamos klausimais: ar universitetai, koledžai skatina studentų moralinės kompetencijos raidą bei kokie mokymo aplinkos veiksniai jį lemia.

Taigi, natūraliai kyla klausimas, ar Lietuvos universitetuose pakankamai skiriama dėmesio būsimų pedagogų pamatinėms, t. y. dorovinėms, vertybėms, jų įsisavinimui bei plėtotei, kartu ir dorinių nuostatų, įgalinančių būsimus mokytojus realizuoti jiems keliamus nūdienos reikalavimus, formavimui. Tenka pastebėti, jog Lietuvoje stokojama tokio pobūdžio tyrimų. Atsižvelgus į tai, tyrimo *objektu* ir buvo pasirinkta studentų – būsimų užsienio kalbų mokytojų – dorinės nuostatos ugdymas universitete. Tyrimo *tikslas* – atskleisti studentų dorinių nuostatų ugdymo pedagogines galimybes universitete. Šio *straipsnio tikslas* – atskleisti būsimų užsienio kalbų mokytojų dorinių nuostatų kognityvinio-prasminio lygmens brandos ypatumus.

Tyrimo teorinis pagrindimas

Nagrinėjant būsimų užsienio kalbų mokytojų dorines nuostatas buvo pasiremta pirmausia nuostatos samprata *šiuolaikinėje psichologinėje literatūroje*, kurioje išskiriami trys pagrindiniai nuostatų modeliai: *vienmatė nuostata*, turinti *vieną vertinamąjį* (teigiamą arba neigiamą) *komponentą*; *dvimatė nuostata*, apimanti *dviejų komponentų* – emocinio ir kognityvinio – *sintezę*; *trimatė nuostata*, kurios struktūrą sudaro *trys komponentai* – kognityvinis, emoci-nis ir konatyvinis. Taigi vienmatė nuostata

reiškia teigiamą arba neigiamą psichologinio objekto vertinimą (Lind, 1985) ir neturi ryšio su elgesiu (Hogg ir Vaughan, 2005). Dvimatė nuostata neatsiejama nuo elgesio ir įvardijama kaip integrali jo dalis, nes nuostata, pasak tyrinėtojo Lind (1996, 2004), – atsakas ar reakcija į nuostatos objektą, reiškiantį individo sąveiką su sociopsichologine aplinka. Trimatė nuostata apibrėžiama kaip santykinai ilgalaikių, pastovių, pozityvių ir negatyvių vertinimų, emocinių išgyvenimų ir tendencijų veikti visuma, atitinkamai veikianti socialinius objektus (Hogg ir Vaughan, 2005). Pabrėžiama, kad trimatės nuostatos kognityvinis komponentas, apimantis ne tik faktines asmens žinias, bet ir požiūrius, nuomonę apie nuostatos objektą, yra glaudžiai susijęs su emociniu, nes emocijos gali skatinti arba slopinti pažintinės informacijos priėmimą. Tyrimo metu buvo vadovautasi dvimatės nuostatos modeliu, pabrėžiančiu kognityvinio bei emocinio komponentų integralumą, tačiau kartu buvo siekta atlikti kuo gilesnę atskirų dorinės nuostatos komponentų turinio analizę.

Antra, *filosofinė literatūra*, išryškina čia neokognityvistų bei kognityvistų idėjas apie moralinius sprendimus, atspindinčius nuostatos objektyvumą. Neokognityvistų (Spielthener, 2005; Corbett, 2001; Rosati, 2006) požiūriu nuostatos pagrindu vyksta esamų ir menamų veiksmų vertinimas, o kognityvistų (Nagel, 1970; McDowel, 1979; Cullity, 1998) moralinis sprendimas, kaip ypatingas įsitikinimas, vidiniais ryšiais susijęs su asmens motyvacinė būseną. Tačiau šių abiejų filosofinių kryptų atstovai moraliniam sprendimui suteikia vertinimo funkciją. Pasak G. Spielthener

(2005), asmuo reiškia nuostatą kokio nors objekto atžvilgiu tik tuo atveju, jeigu jis padaro vertinamąjį sprendimą jo atžvilgiu. Vadinasi, jei asmuo savo sprendimu reiškia nuostatą, tai jis pareiškia nuomonę tam tikrų reiškinių ar objektų atžvilgiu.

Tačiau asmens moraliniai sprendimai priimami, remiantis tam tikrais vertybinių konfliktų sprendimo būdais, t. y. priklauso nuo to, kokiomis *dorovinėmis vertybėmis* jie grindžiami. Būtent vertybės yra tas vertinimo kriterijus, kuriomis remiantis asmuo priima moralinį sprendimą savo, kitų žmonių ar atskirų tikrovės reiškinių, ar daiktų atžvilgiu. Kadangi dorovinės vertybės apima ir privalėjimą, įgyjantį dorovinio imperatyvo reikšmę, tai individas, suvokiantis ir išgyvenantis dorovinę vertybę, kartu ryžtasi ir ją įgyvendinti (Žemaitis, 2005; Halder, 2005). Taigi dorovinės vertybės, būdamos susijusios su asmens moraliniais sprendimais, taip pat reguliuoja ir jo elgesį bei elgesio pasirinkimą.

Trečia, *pedagoginė literatūra* (Tamušlaitienė, 1984; Ramoškienė, 1990; Aramavičiūtė, 2005 ir kt.) padeda geriau suvokti: 1) kokios asmens vertybių sistemoje dorovinės vertybės (žmoniškumas, jautrumas, pagarba, teisingumas, pareigingumas, atsakingumas, sąžiningumas ir kt.), dvasiškai taurinančios žmogų bei lemiančios dorinių nuostatų raiškos pobūdį, savo ruožtu sudaro žmogiškų santykių pagrindą. Į dorovines vertybes žvelgiama kaip į dorinės nuostatos turinio ir esmės išraišką; 2) kas sąlygoja dorovinių vertybių pasirinkimą ir pripažinimą, o ypač kokią įtaką vertybės daro nuostatoms ir kiek turimos individo nuostatos lemia vienų ar kitų vertybių pasirinkimą bei elgesį.

Tyrimo metodai

Teoriniai: mokslinės literatūros analizė.

Artimos darbo temai psichologinės, filosofinės bei pedagoginės literatūros analizavimas, lyginimas ir vertinimas.

Empiriniai: studentų apklausos raštu metodas, skirtas išsiaiškinti dorovinių vertybių svarbumo pripažinimą bei dorovinių vertybių svarbumo įprasminimą. Naudotasi apklausos raštu instrumentu – originaliu *aprašu (inventarijumi), kurį* sudarant buvo pasiremta teoriniu-empiriniu dorinės nuostatos modeliu, mokytojų profesijos aprašu (2007) bei kai kuriais dorovinių vertybių (atsakingumo, pagarbos, pakantumo, ištikimybės, jautrumo, teisingumo, altruizmo, atvirumo, savigarbos) turinio aprašais, parengtais V. Aramavičiūtės (2004). Pasirenkant būtent šias dorovines vertybes buvo vadovautasi filosofų (Žemaičio, 2005; Ursery, 2005; Williams, 2002; Hildebrand, 1950; Halder, 2005) bei edukologų (Aramavičiūtės, 2005;

Bitino, 2004; Jovaišos, 2003; Martišauskienės, 2004; Huitt, 2004; Elliott, 2004) požiūriu į jas.

Statistinės analizės metodai: aprašomoji statistika (absoliučią ir procentinių dažnių, vidurkių skaičiavimas, chi kvadratas). Surinktų duomenų statistinė analizė buvo atlikta naudojant SPSS programinės įrangos 12.0 versiją.

Tiriamųjų imties apibūdinimas

Tyrimui atlikti buvo pasirinktos dvi užsienio kalbų mokytojus rengiančios aukštosios mokyklos – Vilniaus pedagoginis universitetas ir VU Užsienio kalbų institutas. Tyrimas atliktas 2007 m. gegužės–birželio bei rugšėjo mėnesiais. Atsitiktinės atrankos principu iš viso buvo apklausti 526 anglų, vokiečių bei prancūzų kalbas studijuojantys I–IV kursų studentai. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal kursą, studijuojamą kalbą ir amžių pavaizduotas 1 lentelėje.

Užpildykite lentelę, kurioje surašytini skaičiai ir procentai.

1 lentelė. *Tiriamųjų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas*

Charakteristikos	Tiriamųjų skaičius	Procentinis skirstinys	
Kursas	I	132	25
	II	136	26
	III	114	28
	IV	144	28
Amžius	19–20 m.	199	38
	21–22 m.	213	40
	23 ir daugiau	114	40
Užsienio kalba	Anglų	356	67
	Vokiečių	130	25
	Prancūzų	40	8
Lytis	Merginos	482	92
	Vaikinai	44	8

Akivaizdu, kad buvo apklausta beveik vienodas skaičius I–IV kursų užsienio kalbas studijuojančių studentų. Tarp jų didžiąją daugumą sudarė anglų kalbą studijuojantys, mažesnę dalį – vokiečių kalbą ir mažiausią – prancūzų kalbą studijuojantys studentai. Pagal amžių tiriamųjų pasiskirstymas buvo beveik tolygus, tačiau vyriausios (23 m. ir daugiau) amžiaus grupės respondentų buvo apklausta perpus mažiau nei jaunesniųjų jų kolegų. Visų tiriamųjų imtį sudarė didžioji dauguma merginų ir mažuma vaikinių.

Užsienio kalbų studentų dorovinių vertybių svarbumo pripažinimas

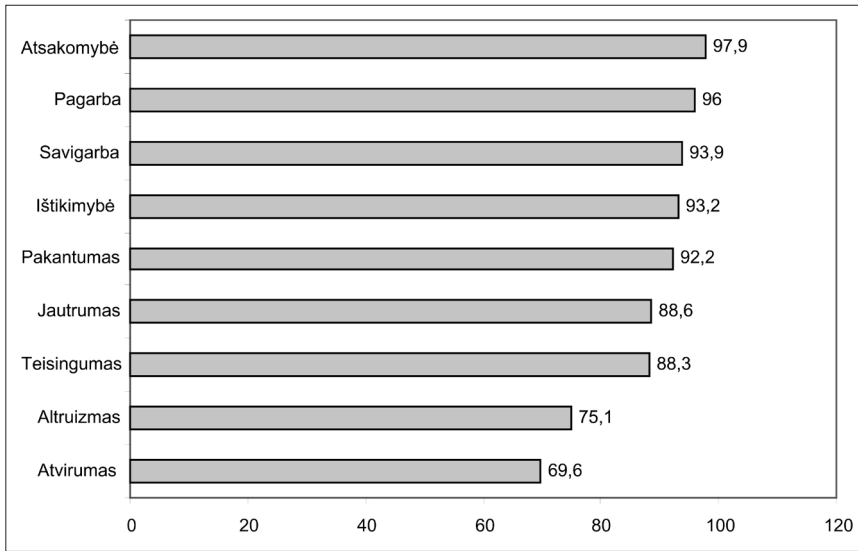
Nagrinėjant būsimų užsienio kalbų mokytojų dorines nuostatas, pirmiausia mėginta išsiaiškinti kognityvinio nuostatos komponento lygmenį. Kognityvinis dorinės nuostatos komponentas suprantamas kaip dorinių žinių vieno ar kito nuostatos objekto atžvilgiu visuma, kurios pagrindą sudaro dorovinių vertybių sistema, apibrėžianti, ką individas vertina labiausiai. Tad dorovinių vertybių pagrindu vyksta objekto vertinimas, atspindintis asmens santykį su tuo objektu, o nuo jų pobūdžio, apimties ir turinio, jų įsisavinimo pilnumo priklauso dorinės nuostatos tvirtumas. Kai dorovinės vertybės perimamos jas įsisąmoninant, į jas įsijaučiant, jomis remiantis priimant sprendimus, tada jos tampa asmenybės įsitikinimais bei nuostatomis, o šios lemia dorą elgesį bet kurioje situacijoje (Jovaiša, 2003).

Tad, atliekant tyrimą, buvo orientuotasi į tai, kurias dorovines vertybes (atsakingumo, pagarbos, pakantumo, ištikimybės, jautrumo, teisingumo, altruizmo, atviru-

mo, savigarbos) tiriamieji pripažįsta, kad jos yra svarbiausios, ir kaip giliai suvokia jų asmeninę ir socialinę prasmę.

Nagrinėjant būsimų užsienio kalbų mokytojų dorines nuostatas kognityviniu lygmeniu vertinimo kriterijais buvo pasirinkta: dorovinių vertybių *svarbumo pripažinimo laipsnis*, dorovinių vertybių *svarbumo įprasminimo gilumas*. Pirmuoju aspektu siekta atskleisti, *kurios vertybės* buvo laikomos svarbios. Tiriamųjų buvo prašoma nustatyti atskirų dorovinių vertybių prioritetus pagal jų svarbumą, įvertinti juos pagal 5 balų sistemą. Jei tiriamieji pripažindavo vertybę kaip labai svarbią, tai toks svarbumo pripažinimas laikytas labai aukštas; jei svarbią – aukštas; jeigu vertybė iš dalies svarbi – vidutinis; jei buvo sunku pasakyti – žemas; o visiškai nesvarbi – labai žemas vertybės svarbumo pripažinimo laipsnis. Tai padėjo išsiaiškinti, kurios dorovinės vertybės studentams yra pačios reikšmingiausios, kurios nelabai reikšmingos arba visiškai nereikšmingos. Sujungus labai aukšto ir aukšto požiūrio rezultatus, buvo gauti duomenys, pateikiami 1 paveiksle.

Akivaizdu, jog absoliuti dauguma (98–92 proc.) studentų daugiausiai yra linę pripažinti *atsakingumą, pagarbą, savigarbą, ištikimybę, pakantumą*. Dauguma (88–87 proc.) linę pripažinti *jautrumą, teisingumą*, daugiau nei du trečdaliai (75–70 proc.) *altruizmą, atvirumą*. Tad galima teigti, jog studentų dorovinių vertybių pripažinimo laipsnis yra pakankamai aukštas. Be jokios abejonės, tai teigiamas reiškinys, nes, kaip teigia filosofas D. Hildebrandas (1950), atsakingumas, pagarba, ištikimybė yra tos vertybės, kurios sudaro asmens mo-

1 pav. Užsienio kalbų studentų aukštas dorovinių vertybių svarbumo pripažinimo laipsnis

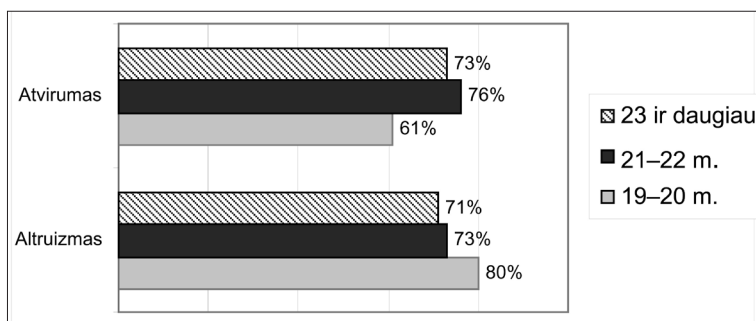
ralaus gyvenimo pagrindą. Panašiai mąsto ir amerikiečių tyrėjas T. Lickona (1991), kuris pagarbą, savigarbą laiko didžiosiomis moralinėmis vertybėmis.

Reikia paminėti, jog Lietuvoje atliktų tyrimų su panašiomis amžiaus grupėmis empiriniai duomenys taip pat rodo, kad atsakingumą, kaip svarbiausią vertybę, pripažįsta ir vyresniojo amžiaus moksleiviai (daugiau nei pusė tiriamųjų), tačiau altruizmą laiko svarbų mažiau nei pusė tirtų mokinių (Aramavičiūtė, 2005). Tuo tarpu studentiško amžiaus jaunimas, t. y. būsimi religijos švietėjai, yra linkę teikti pirmenybę garbingumui (daugiau nei pusė tiriamųjų), jautrumui ir atsakingumui (daugiau nei trečdalis) (Verbylaitė, 2005).

Tyrimo metu kartu norėta nustatyti studentų dorinių nuostatų kognityvinio lygmens ypatumus *pagal lytį*. Pastebėta, kad beveik absoliuti dauguma merginų svarbiausia vertybe laiko atsakomybę ($x^2 \approx 37,5$, $p < 0,004$), o vaikinai – savigar-

bą ($x^2 \approx 50,0$, $p < 0,001$). Nors tiek vaikinai, tiek merginos vienodai pripažįsta ištikimybę, beveik vienodai – pakantumą, teisingumą bei jautrumą, tačiau pastebėta statistiškai reikšmingų skirtumų merginoms ir vaikiniams vertinant atskiras dorovines vertybes (pagarba $x^2 \approx 50,0$, $p < 0,001$; atvirumas $x^2 \approx 20,0$, $p < 0,025$; altruizmas $x^2 \approx 30,0$, $p < 0,018$), o tai rodo, jog vaikinai mažiau reikšmės teikia šioms vertybėms nei merginos. Pažymėtina, kad altruizmo vertybę, reiškiančią nesavanaudišką rūpinimąsi kitų gerove bei pasiaukojimą kitų labui, labai svarbią manė esančią daugiau nei du trečdaliai merginų (75 proc.) ir daugiau nei pusė vaikinių (64 proc.). Atvirumo svarbumą pripažino tik pusė vaikinių ir du trečdaliai merginų.

Tačiau verta paminėti, jog kiti autoriai, tyrinėję altruizmą lyčių atžvilgiu, pažymi labai neryškius skirtumus, šiek tiek palankesnius merginų, tačiau kartu nurodo, jog tai yra susiję su metodologinėmis proble-

2 pav. Užsienio kalbų studentų aukštas altruizmo ir atvirumo svarbumo pripažinimas pagal amžių

momis ar tarpiniais kintamaisiais (ankstesniu išsilavinimu, tėvų auklėjimo stiliumi ir kt.) (Brabeck, 1992). N. Noddings (2002) šį skirtumą aiškina tuo, kad altruistinio elgesio daugiau tikimasi iš merginų nei iš vaikinių ir tai susiję su auklėjimu, tačiau taip pat tikima, jog tiek merginos, teik vaikiniai gali vienodai gerai išmokti rūpintis kitais.

Sugretinus duomenis pagal tiriamųjų amžių, buvo matyti, kad pagarbos, atsakomybės, teisingumo vertybių svarbumo pripažinimas su amžiumi nesusijęs, tačiau pastebėta statistiškai reikšmingų atvirumo ($x^2 \approx 20,0$, $p < 0,017$) bei altruizmo ($x^2 \approx 20,0$, $p < 0,001$) vertybių svarbumo pripažinimo skirtumų (2 pav.).

Akivaizdu, jog altruizmo svarbumo pripažinimas mažėja tampant vyresniems, tačiau atvirumas tik šiek tiek daugiau vertinamas – 21–22 m. amžiaus tarpsniu, o vėliau vėl pastebima mažėjimo tendencija. Šiame kontekste, be abejo, sunku daryti apibendrinimus dėl šių vertybių svarbumo pripažinimo mažėjimo, tačiau galbūt tai sietina su jaunystės arba ankstyvojo subrendimo amžiaus (18–22 m.) laikotarpiu, kai, pasak L. Jovaišos (2002), vyksta dideli pokyčiai jaunuolių gyvenime, kai sie-

kama įsitvirtinti savo profesinėje veikloje ir daugiau linkstama orientuotis į savo, bet ne į kitų gerovę.

Taip pat reikia pastebėti, jog lyginamoji tyrimo duomenų analizė pagal kursą atskleidė, jog tiriamųjų požiūris į dorovines vertybes išliko gana stabilus. Požiūris į tas dorovines vertybes, kurias absoliuti dauguma tiriamųjų pripažino svarbiausiomis (atsakomybė, pagarba, savigarba, ištikimybė), išliko stabilus per visus keturis studijų metus, tačiau buvo pastebimi kai kurie statistiškai reikšmingi skirtumai tiriamiesiems vertinant atvirumo, pakantumo bei altruizmo vertybių svarbumą (atvirumas $x^2 \approx 20,0$, $p < 0,000$; pakantumas $x^2 \approx 40,0$, $p < 0,003$; altruizmas $x^2 \approx 20,0$, $p < 0,011$). Akivaizdu, jog atvirumo, altruizmo, pakantumo pripažinimas, nors ir svarbesnis antraisiais studijų metais, ne toks svarbus trečiaisiais ir tik šiek tiek svarbesnis ketvirtaisiais metais.

Tyrimo duomenis sugretinus pagal studijuojamą kalbą, statistiškai reikšmingų skirtumų nerasta, išskyrus altruizmo vertybės vertinimą ($x^2 \approx 26,7$, $p < 0,036$). Pastebėtina, jog dauguma (82 proc.) vokiečių kalbą studijuojančiųjų altruizmą laiko svarbia arba labai svarbia vertybe, anglų

kalbą – ne tokia svarbia (74 proc.), o prancūzų – dar nesvarbesne (59 proc.).

Tyrimo metu buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad 9 proc. tiriamųjų jau turėjo anksčiau įgytą bakalauro laipsnį, tad mėginta nustatyti *bakalauro laipsnį turinčių ir tik jo siekiančių studentų* vertybių skirtumus. Lyginamoji analizė atskleidė, jog studentų požiūris į tas vertybes, kurias absoliuti dauguma tiriamųjų laiko svarbiausiomis (atsakomybė, pagarba, savigarba, ištikimybė) vertinimas neatskleidė jokių skirtumų. Tačiau pastebėta, kad turintieji bakalauro laipsnį studentai mažesnę reikšmę teikė pakantumo ($\chi^2 \approx 40,0$, $p < 0,001$), teisingumo ($\chi^2 \approx 40,0$, $p < 0,018$) bei altruizmo ($\chi^2 \approx 30,0$, $p < 0,000$) vertybėms nei bakalauro siekiantieji studentai.

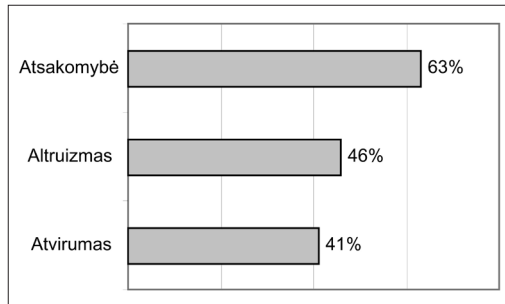
Panašią tendenciją patvirtina ir koledžo studentų nuostatas tyrinėjusio T. Newcombo (1974) išvados apie nuostatų kaitą. Tyrimų nustatyta, jog universitetinės studijos turi ilgalaikį ir stabilų poveikį studentų nuostatoms, tačiau kartu pripažįstama, jog pradėję dirbti studentai patiria smarkų sukrėtimą ir, adaptavęsi prie naujos darbo aplinkos, keičia savo nuostatas, tad universitetų padaryta įtaka tarytum eliminuojama. Viena vertus, šis tyrimas atskleidžia nuostatos fenomeno nepastovumą, antra vertus, parodo, jog dorinių nuostatų ugdymas yra ilgalaikis ir, kaip teigia G. Lind (2002), visą gyvenimą trunkantis procesas.

Tyrimo metu taip pat buvo domėtasi, ar skiriasi dorovinių vertybių svarbumo pripažinimas *siejiančių savo tolesnę ateitį su užsienio kalbų mokytojo darbu ir nesirenkančių dirbti pedagoginio darbo* studentų. Statistiškai reikšmingų skirtumų nepastebėta, tačiau tenka pažymėti, kad

šiek tiek daugiau studentų (77 proc.), keičiančių dirbti pedagoginį darbą, yra linkę pripažinti atvirumą nei neapsisprendusių (68 proc.), ar siekti mokytojo karjeros ir su ja savo ateitį sieti, studentų (66 proc.). Antra vertus, akivaizdu, kad tokias reikšmingas mokytojo profesijos vertybes: pakantumą, teisingumą bei altruizmą, blogiau vertina nusiteikę dirbti mokytojais nei dėl savo pasirinkimo abejojantys studentai.

Užsienio kalbų studentų dorovinių vertybių svarbumo įprasminimas

Tyrimo metu kartu siekta atskleisti dorovinių vertybių, tiriamųjų laikomų daugiau ar mažiau svarbiomis geram užsienio kalbų mokytojui, svarbumo įprasminimo (pagrindimo) laipsnį. Vertybių įprasminimas, kaip teigia V. Aramavičiūtė (2005), gali palengvinti vertybių realizavimą joms tampant dominuojančiais elgesio bei veiklos motyvais. Analizuojant šiuo aspektu dorinių nuostatų kognityvinį lygmenį, *vertinimo kriterijumi* pasirinktas *vertybių svarbumo įprasminimo gilumas*. Jei tiriamasis, apibūdinamas vienos ar kitos vertybės prasmę, orientavosi į kito asmens ir į savo dorovinę gerovę, kurios siekti padeda konkreti vertybė, tai tos vertybės prasmės suvokimas laikytas labai giliu; jei į savo gerovę, padedančią save pažinti ar išreikšti ir taip tapti brandesne asmenybe – giliu; jei į savo hedonistinę pragmatinę bei utilitarinę gerovę – nelabai giliu; tik konstatuodavo tos ar kitos vertybės svarbumą ar nevisiškai ją atskleidavo – negiliu; nieko nepasakodavo apie vertybės svarbumą arba klaidingai ją interpretuodavo – labai negiliu ar net klaidingu.

3 pav. Užsienio kalbų studentų dorovinių vertybių prasmės suvokimo gilumas

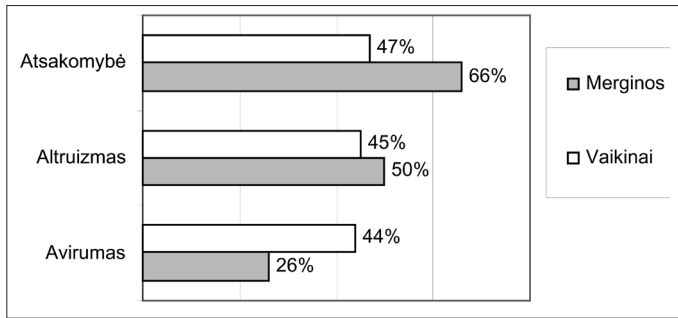
Tyrimo metu buvo siekiama nustatyti, kaip studentai suvokia *atsakomybės, atvirumo bei altruizmo* vertybių svarbumo prasmę. Todėl tiriamųjų buvo paprašyta paaiškinti ir pagrįsti, kodėl jie šias vertybes pripažįsta kaip svarbias. Išanalizavus jų atsakymus bei sujungus gilaus ir labai gilaus vertybių prasmės suvokimo rezultatus, buvo gauti toliau pateikiami duomenys (3 pav.).

Iš tyrimo rezultatų matyti, kad tik šiek tiek daugiau nei pusė apklaustųjų giliai suvokia atsakomybės, tų pačių tiriamųjų laikytos svarbiausia vertybe, prasmę, kai tuo tarpu atvirumo vertybę giliai arba labai giliai suvokė tik daugiau negu trečdalis tiriamųjų, o altruizmo – mažiau nei pusė apklaustųjų. Be to, tyrimo metu nustatyta, kad 20 proc. visų tiriamųjų negiliai arba net klaidingai suvokė atsakomybės ir beveik trečdalis (30 proc.) altruizmo ir atvirumo vertybes. Tokie tyrimo rezultatai leidžia manyti, kad studentai yra linkę suteikti dorovinėms vertybėms hedonistinę, savanaudišką prasmę. Toks nelabai gilus, negilus ar net klaidingas būsimų užsienio kalbų mokytojų šių dorovinių vertybių prasmės suvokimas gali kliudyti, kaip teigia B. Johnston (2003), suvokti moralinę mokytojo profesijos prasmę, taip pat ir sunkinti jų mokinių moralinį bren-

dimą, nes mokytojas, pasak daugelio tyrėjų (Aramavičiūtė, 2005; Bitinas, 2000, 2004; Martišauskienė, 2004; McLaughlin, 1997; Lauter, 2000; Lickona, 1991; Heenan, 1996; Hoff-Sommers, 2000; Gleeson, 2004), yra svarbiausias šių vertybių savo mokiniams perteikėjas, galintis ir turintis pažadinti jų sklaidą.

Palyginus atvirumo, altruizmo ir atsakomybės prasmės suvokimo gilumą *pagal lytį*, paaiškėjo statistiškai reikšmingi skirtumai (4 pav.).

Vaikinai silpniau nei merginos suvokė atsakomybės ($x^2 \approx 20,0$, $p < 0,055$), atvirumo ($x^2 \approx 0,0$, $p < 0,002$) bei altruizmo ($x^2 \approx 20,0$, $p < 0,049$) vertybių prasmingumą. Čia vertėtų paminėti, jog altruizmo ugdyimo ankstyvoje jaunystėje tyrimas (Lileikis, 2006) taip pat atskleidė, jog aukštas altruizmo esmės supratimo laipsnis būdingas tik ketvirtadaliui (26 proc.) vaikinių ir beveik pusei (49 proc.) merginų. Palyginus šiuos duomenis su E. Martišauskienės (2004) paauglių dvasingumo bei V. Aramavičiūtės (2005) vyresniųjų moksleivių vertybių internalizacijos tyrimų duomenimis, pastebima panaši tendencija, nes atskleistas gana siauras jaunuolių altruizmo esmės suvokimas, jaunimas nelabai linkęs tai vertinti, taip pat išryškėja jų hedonis-

4 pav. Užsienio kalbų studentų dorovinių vertybių svarbumo įprasminimo gilumas pagal lytį

tinė, pragmatinė bei utilitarinė orientacija. Panašų palankų jaunosios kartos nusistatymą materialinių, o ne postmaterialinių bei dvasinių, vertybių atžvilgiu patvirtina ir sociologinių tyrimų, atliktų Baltijos šalyse, taip pat ir Lietuvoje, rezultatai (Bjorklund, Liubinienė, 2004).

Lyginamoji duomenų analizė pagal amžių atskleidė, jog 21–22 m. amžiaus tarpsnio tiriamieji pademonstravo šiek tiek brandesnę dorovinių vertybių prasmės suvokimą nei jaunesni ar vyresni jų kolegos. Deja, tenka pripažinti, jog vyresnio amžiaus studentų menkėja dorovinių vertybių prasmės suvokimas. Šiame kontekste sudėtinga daryti galutines išvadas, tačiau tenka kelti klausimą, ar universitetuose visapusiškai panaudojamos visos pedagoginės galimybės studentų vertybiniam ugdymui, galbūt labiau akcentuojama materialinė studijų nauda (geriau mokysitės – gausite geresnį darbą), o jų moralinės vertės negebama vertinti.

Sugretinus tyrimo rezultatus pagal kursą, tapo akivaizdu, jog dorovinių vertybių svarbumo įprasminimo gilumas ketvirtaisiais metais tampa kiek gilesnis, palyginus jį su pirmųjų metų rezultatais (atvirumas $x^2 \approx 0,0$, $p < 0,000$, altruizmas $x^2 \approx 0,0$, $p < 0,027$). Vis dėlto giliai atvirumo bei altruizmo vertybių prasmę tesuvokia tik šiek tiek

daugiau nei pusė visų tiriamųjų. Panašūs rezultatai gauti ir tyrimo duomenis palyginus pagal studijuojamą kalbą, nes pastebėta, jog altruizmo prasmę silpniau suvokė mažiau nei pusė vokiečių kalbą (43 proc.) studijuojančių studentų ir tik pusė anglų ir prancūzų kalbas studijuojančių studentų (altruizmas $x^2 \approx 13,3$, $p < 0,051$).

Tyrimo metu taip pat buvo domėtasi, kaip į vertybių prasmę žvelgia bakalauro laipsnį turintys ir jo neturintys studentai. Tyrimo rezultatai akivaizdžiai parodė, kad bakalauro laipsnį turintys studentai daug silpniau suvokia atsakomybės, altruizmo bei atvirumo vertybes nei bakalauro siekiantys studentai (atsakomybė $x^2 \approx 20,0$, $p < 0,004$, atvirumas $x^2 \approx 10,0$, $p < 0,000$, altruizmas $x^2 \approx 20,0$, $p < 0,000$). Pastebėta, jog dauguma bakalauro laipsnį turinčių studentų, nusakydami dorovinių vertybių prasmę, labiau buvo linkę orientuotis į savo hedonistinę, pragmatinę bei utilitarinę gerovę. Be to, pažymėtina, kad beveik pusė bakalauro laipsnio siekiančių studentų ir didžioji dauguma (87 proc.) bakalauro laipsnį turinčių studentų nelabai giliai, negiliai ar netgi klaidingai suvokė altruizmo prasmę, t. y. nesavanaudišką rūpinimąsi kitų gerove, jie suvokė kaip rūpinimąsi kitų materialine gerove.

Taigi, apibendrinant užsienio kalbų studentų dorovinių vertybių svarbumo pripažinimą bei įprasminimą, galima padaryti **šias išvadas:**

- ✓ Svarbiausiomis dorovinėmis vertybėmis, nepriklausomai nuo amžiaus, lyties, kurso, studijuojamos kalbos, studijų lygio bei ateities siejimo su mokytojo darbu, užsienio kalbų studentams yra *pagarba* ir *atsakomybė*. Šalia taip pat svarbiomis dorovinėmis vertybėmis jie laiko *savigarbą, ištikimybę, pakantumą, jautrumą ir teisingumą*. Tai rodo, jog užsienio kalbų studentų dorovinių vertybių svarbumo pripažinimas yra pakankamai aukštas. Tai leidžia manyti, jog studentai galbūt ir toliau savo profesinėje veikloje šioms dorovinėms vertybėms teiks tokią pat reikšmę.
- ✓ Tačiau užsienio kalbų studentai nepakankamai pripažįsta *atvirumo* ir *altruizmo* vertybes, nes pastebimi statistiškai reikšmingi skirtumai *pagal lytį, amžių bei studijų laipsnį*, kurie rodo daug žemesnį šių vertybių svarbumo pripažinimo laipsnį. Toks nepakankamai aukštas šių dorovinių vertybių svarbumo pripažinimas gali

ateityje jiems kliudyti įprasminti šias vertybes savo profesinėje veikloje.

- ✓ Užsienio kalbų studentų dorovinių vertybių asmeninės ir socialinės prasmės suvokimas pasirodė nelabai gilus. *Atsakomybės* asmeninę ir socialinę prasmę giliai suvokė tik šiek tiek daugiau nei pusė visų tiriamųjų; *altruizmą* – tik šiek tiek mažiau nei pusė; *atvirumą* – šiek tiek daugiau nei trečdalis tirtų studentų. Be kita ko, penktadalis visų tiriamųjų negiliai arba net klaidingai suvokė atsakomybės ir beveik trečdalis altruizmo ir atvirumo vertybes. Tai rodo, kad toks nelabai gilus šių vertybių prasmės suvokimas gali jiems kliudyti ir netgi stabdyti šių dorovinių vertybių sklaidą perteikiant šias vertybes ugdytiniams.
- ✓ Nors tyrimas atskleidė pakankamai aukštą užsienio kalbų studentų dorovinių vertybių svarbumo pripažinimą, tačiau taip pat parodė ir nelabai gilų bene svarbiausių pedagogo darbui dorovinių (atsakingumo, altruizmo, atvirumo) vertybių svarbumo įprasminimą. Tai rodo, kad būsimų užsienio kalbų mokytojų dorinių nuostatų kognityvinis – prasminis lygmuo nėra pakankamai brandus.

LITERATŪRA

Aramavičiūtė V. (1985). Mokinių dorovinės pozicijos formavimas. Kaunas: Šviesa.

Aramavičiūtė V. (2005). Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda. Vilnius: Gimtasis žodis.

Bitinas B. (2000). Ugdymo filosofija. Vilnius: Enciklopedija.

Bitinas B. (2004). Auklėjimo teorija ir technologija. Vilnius: Kronta.

Bjorklund F., Liubinienė V. (2004). Value Change Related to the Process of Democratisation

in Lithuania, Latvia and Estonia. Research Reports. Sodertorns Hogskola: Huddinge.

Brabeck M., Gorman M. (1992). Emotions and morality // Psychological Foundations of Moral Education and Character Development: An Integrated Theory of Moral Development. Knowles R. T., McLean G. F. (ed.), Washington, D. C.: Library of Congress Cataloging-in-Publication.

Corbett B. (2001). Some Tools for Doing Moral Philosophy. Contemporary Moral Problems. Phil.

2320: Spring (II). Prieiga per internetą: <http://www.webster.edu/~corbetre/philosophy/moral/contemp/tools.html> (žr.: 2007 02 22).

Cullity G. (1998). Moral Judgement. *The Routledge Encyclopedia of Philosophy*. London: Routledge.

Fenner A., Newby D. (2006). Coherence of Principles, Cohesion of Competences. Exploring theories and designing materials for teacher education. European Centre for Modern Languages: Council of Europe Publishing.

Gleeson Ch. (2004). Values Fruitful // *Eureka Street*, vol. 15, No. 2. March. Prieiga per internetą: <http://www.uninged.org.au/index.cgi?tid=26> (žr.: 2006 01 28).

Halder A. (2005). *Filosofijos žodynas*. Vilnius: Alma littera.

Heenan J. (1996). A case of Teaching Objective Values. Prieiga per internetą: <http://www.cornestonevalues.org/acase.htm> (žr.: 2006 01 28).

Hoff-Sommers Ch. (2002). Children and Moral Education // *The Australian Family*, November, p. 33–35.

Hildebrand D. (1950). Fundamental Moral Attitudes. Prieiga per internetą: <http://www.ewtn.com/library/theology/funmore.htm> (žr.: 2007 01 10).

Hogg A., Vaughan G. M. (2005). *Social Psychology*. Pearson Education Limited.

Johnston B. (2003). *Values in English Language Teaching*. Mahwah New Jersey, London: Lawrence Erlbaum Associates.

Jovaiša L. (2001). *Ugdymo mokslas ir praktika. Analitinių straipsnių monografija*. Vilnius: Agora.

Jovaiša L. (2002). *Edukologijos įvadas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Jovaiša L. (2003). *Hodegetika*. Vilnius: Agora.

Jovaiša L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.

Lauter C. F. Values as Verbs. Prieiga per internetą: <http://www.lawrence.edu/news/bubs/lt/fall00/values.shtml> (žr.: 2006 02 20).

Lietuvos Švietimo įstatymas. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs//istatymai/i-1489.htm (žr.: 2005 10 19).

Lickona T. (1991). *Educating for Character: How our School can Teach Respect and Responsibility*. New York-Toronto-London-Sydney-Auckland: Bantam books.

Lileikis S. (2007). Kai kurie jaunuolių altruizmo internalizacijos būklės bruožai. // *Acta Paedagogica Vilnensia*. T. 18. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P. 46–55.

Lind G. (1985). *Moral Development and Social Environment // Moral Development and Social Environment, Studies in the Philosophy and Psychology of Moral Judgement and Education*. Thomas E. Wren ed. Chicago: Precedent Inc.

Lind G. (1984). *Dynamic-Structural Attitude Unit: Concept and Measurement*. Prieiga per internetą: <http://www.uni-konstanz.de/ag-moral/b-publik.htm> (žr.: 2006 01 15).

Lind G. (1996). *Testing Moral Judgement Competence. A Response to Rest, Thoma and Edwards*. Prieiga per internetą: <http://www.uni-konstanz.de/ag-moral/b-publik.htm> (žr.: 2006 10 11).

Martišauskienė E. (2004). *Paauglių dvasingumas kaip pedagoginis reiškinys*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.

Martišauskienė E. (2007). Mokytojų vertybinės nuostatos ir jų sklaida pedagoginėje veikloje // *Acta Paedagogica Vilnensia*. T. 19. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P. 135–147.

McDowell J. (1979). *Virtue and Reason // The Monist*. 63. p. 331–350.

McLaughlin T. H. (1997). Šiuolaikinė ugdymo filosofija: demokratiškumas, vertybės, įvairovė. *Kaunas: Technologija*.

Nash R. *Three Kinds of Illiteracy*. Prieiga per internetą: http://www.reformed.org/webfiles/antithesis/v1n5/ant_v1n5_illiteracy.html (žr.: 2006 02 02).

Noddings N. (2002) *Educating Moral People*. Columbia University, New York, London: Teachers College Press.

Popovici R. (2006). *Integration of Citizenship, human rights and Language Education. // Coherence of Principles, Cohesion of Competences. Exploring theories and designing materials for teacher education*. European Centre for Modern Languages: Council of Europe Publishing. P. 59–69.

Rosati C. S. (2006). *Moral Motivation // The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Prieiga per internetą: http://plato.stanford.edu/entries/moral-motivation/* (žr.: 2007 02 23).

Smith A., Montgomery A. (1997). *Values in Education in Northern Ireland*. *Cain Issues*, Chapter 1–7. Prieiga per internetą: <http://cain.ulst.a.uk/issues/education/education.htm> (žr.: 2006 03 13).

Spielthener G. (2005). *What is Value Judgement? Sorites*. P. 82–92. Prieiga per internetą: http://www.sorite.org/Issue_16/spielthe.htm (žr.: 2007 01 27).

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatos. Prieiga per internetą: <http://www.sm.lt> (žr.: 2005 08 12).

Vasiliauskas R. (2005). Vertybių pedagogika: išvalgos į vertybių ugdymo teoriją ir praktiką. Vilniaus pedagoginis universitetas: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.

Verbylaitė D. (2005). Būsimųjų religijos švietėjų dvasingumas ir jo tobulinimo galimybės universitete. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.

Žemaitis V. (2005). Etikos žodynas. Vilnius: Rosma.

Рамошкене А. (1990). Педагогические условия формирования положительной установки студента на самостоятельную учебную деятельность. Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук, Вильнюс.

Тамулайтене А. (1980). Формирование профессионально-нравственных ориентаций старшеклассников (на материале гуманитарных предметов). Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук, Ленинград.

MORAL ATTITUDE OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS: COGNITIVE – MEANINGFUL LEVEL

Roma Kriauciūnienė

S u m m a r y

Lithuanian and foreign researchers acknowledge the fact that there is no education without values and that it is the teacher's responsibility to transmit those values to students. Lithuanian laws and regulations on education as well as European Centre for Modern Languages also see the need generated by present times to develop within our students the skills, values and behaviours of learning to live together. Therefore, the article raises the question whether universities pay enough attention to the development of moral attitudes of future foreign language teachers so that they can proceed with the fulfilment of their responsibility – teaching values and attitudes that help students connect international, national and personal dimensions with respect to linguistic and cultural diversity.

The theoretical background of the research into moral attitudes of future foreign language teachers is provided in the article and it is based on the analysis of psychological, philosophical and pedagogical literature. Three models of attitude structure are overviewed. Philosophers maintain that moral attitudes manifest themselves by moral evaluative judgements. They also stress the fact that moral values are the criteria for making moral judgements

concerning oneself, other people, phenomena, or things.

Pedagogical literature revealed the importance of moral values in an individual value system. Such moral values as respect, honesty, sincerity, truthfulness, responsibility etc. determine the nature of moral attitudes, direct one's behaviour and provide the basis for human relationships. Therefore, the acknowledgment of the importance and understanding of the meaningfulness of moral values are considered to be the criteria revealing the depth and maturity of the cognitive-meaningful component of one's moral attitudes.

The research into moral attitudes of future foreign language teachers was conducted at Vilnius Pedagogical Universities. The article provides the results of the analysis of the cognitive-meaningful component of foreign language students' moral attitudes. Although the respondents showed a relatively high acknowledgment of the importance of moral values, the understanding of meaningfulness of these moral values is not very deep. The conclusion is made that such a level of cognitive-meaningful level of moral attitudes of future foreign language teachers is not mature enough and that it might hinder the fulfilment of teachers' responsibilities in their future professional areas.

Įteikta: 2007 11 05

Priimta: 2008 01 21